

MAGYAR SIKETNÉMA - OKTATÁS

A „SIKETNÉMA-INTÉZETI TANÁROK ORSZ. EGYESÜLETÉNEK“ HIVATALOS LAPJA.

Megjelenik minden hó elsején legalább egy ivnyi terjedelemben.

Szerkesztő: Kegler Ferenc egyesületi titkár.	Az Egyesület hivatalos ügyeiben minden irat Borbély Sándor elnökhöz küldendő Vác, Siketnémák kir. orsz. intézete.
Kiadó és laptulajdonos: a Siketn.-int. Tanárok Orsz. Egyesülete.	Előfizetési ár egy évre: tagoknak 7 korona, másoknak 12 korona.
Szerkesztőség és kiadóhivatal: Budapest, VII., Aréna-út 64. szám.	A tag- és lapdíjak Völker József egyesületi pénztárnok nevére küldendők Sopron, Siketnémák intézete.

TARTALOM: Adatok a külföldi tanárképzésről (Tóth Árpád.) — A beszélő siketnéma (Adamesik István.) — A kiejtés tanítása (Szobolovszky István.) — A mássalhangzók kifejlődése. Folyt. (Stern—Váradi) — A gyógypedagógiai intézetek rangsora. — Kérdések és feleletek. — Vegyesek.

Adatok a külföldi tanárképzésről.*

Franciaország. A francia siketnéma-intézeti tanárképző Párisban van, a nemzeti intézettel kapcsolatban. A képzési idő: 3 év. Itt nyerik kiképeztetésüket a *nemzeti intézetek* — számszerint 4 — tanárai.

A nemzeti intézeteken kívül, amelyek államiak, van még 4 megyei és számos magániskola.

A tanárképzőbe el. isk. tanítói és középisk. tanári oklevél alapján veszik fel a hallgatókat. Előző, gyakorlati működést nem kívánunk a tanárjelöltektől.

A képző tárgyai: a) Fonetika, hangtan (akusztika) anatomia, physiologia (e tárgyakat az egyetemen is hallgatják a tanárjelöltek;) b) Snk. neveléstana és módszertana; c) A snk. oktatásának története.

Vizsgálatok: Az I. év végén a hangképzésből és az ezzel összefüggő tárgyakból, a II. év végén a snk. neveléstánából és módszertánából vizsgáznak a hallgatók. A III. évfolyam elvégzése után képesítő tesznek, amely írásbeli-, szóbeli- és gyakorlati vizsgából áll. A képesítőt sikeresen letett hallgatók *tanári oklevelet* és hivatalosan is *tanári címet* nyernek.

Adatok: V. Hervaux párisi siketnéma-intézeti (nemzeti intézet) tanártól.

*

* Ezek az adatok az államok egy-egy sn. int.-i tanárától valók. Több más intézetekre vonatkozó adattal együtt V. Hervaux a párisi nemzeti snk. intézetének egyik tanára gyűjtötte össze s küldte meg Schulmann kartársunknak, ki lefordítván, rendelkezésemre bocsátotta s én az ő fordítása nyomán, kivonatként közlöm ez adatokat. Megjegyzem, hogy Schulmann kartársunk, a még hiányzó külföldi adatok megszerzése céljából írt Nordin Frigyes vünersborgi (Svédország) sn. int. igazgatónak is.

Belgium. Belgiumban 6 év után szerzik meg a sn.-intézeti tanárok a *tanári oklevelet*.

A hallgatókat tanítói oklevél alapján, pályázat útján veszik fel és 2 évre kihelyezik őket felügyelő-tanárjelöltekként az egyes intézetekhez. Hallgatják a tanításokat és résztvesznek különféle tanfolyamokon. A 2 év leteltével flamand nyelvből írásbeli és szóbeli vizsgát tesznek. Ezután 4 évig a különböző osztályokban segédkeznek a tanításban és a távollevő tanárokat helyettesítik. A 6. év végén szakvizsgáznak és *sn.-int. tanári oklevelet* kapnak.

A szakvizsga tárgyai: Anatomia; ép- és fogyatékos érzékűek lélektana; hangtan; általános- és szakpaedagógia; snk. oktatásának története.

Adatok: A. Herlin sn.-int. tanártól — Berchem, Ste. Agathe, Belgium.

*

Olaszországban két sn.-intézeti tanárképző van: Nápolyban és Milánóban, a siketnémák intézetével kapcsolatban.

Tanulmányi idő: 2 év. A tanítói oklevéllel felvett hallgatóktól előzetes, gyakorlati működést nem kívánnak.

A tanárképző tárgyai: Általános paedagógia és pszichológia; snk. nevelés-, lélek- és módszertana; snk. oktatásának története; physiologia.

Az I. évfolyam végén alapvizsgát, a II. év végén képesítő vizsgálatot tesznek a hallgatók s ez utóbbiról bizonyítványt kapnak. A vizsgálatok a közokt. miniszter által kinevezett bizottság előtt folynak. E két vizsgán kívül van még egy harmadik is — gyakorlati vizsga —, amelynek sikeres kiállása után, *tanári oklevelet* és *hiv. tanári címet* adnak a levizsgázottaknak.

Adatok: G. Perini milánói sn.-intézeti tanártól.

*

Spanyolország. A tanárképző Madridban van, a snk. nemzeti kollégiumával kapcsolatban.

A hallgatók felvétele *felsőnépiskolai* tanítói oklevél alapján történik.

A tanfolyam 8 hónapos és okt. 1.-től május 1.-ig tart. Tárgyai: Siketnémák és vakok nevelés-, lélek- és módszertana; snk. okt. története. A hallgatók többször tesznek írásbeli és szóbeli bizonyosságot előhaladásukról egy 5 tagból álló vizsgáló-bizottság előtt. E bizottság tagjai: a madridi snk. intézetének 5 tanára.

A 8 hónapos tanfolyamot elvégzettek tanári oklevelet és címet kapnak.

A madridi intézet tanárai ugyanazokat a jogokat és fizetést élvezik, mint a tanítóképzők tanárai.

Adatok: Orellana madridi sn.-intézeti tanártól.

*

Hollandiában önálló tanárképző nincs. Az egyes intézetek maguk képzik tanerőiket és külön-külön, vizsgaszabállyal rendelkeznek.

A hallgatók, a snk. oktatásához szükséges tudnivalókon kívül még a beszédzavarokról is vizsgáznak s a francia, német és angol nyelv ismeretét is megkívánják tőlük.

A hallgatókat egy évi próbaidőre veszik fel, amely után csak a legkiválóbb tanítókat és tanárokat képezik tovább. A felvételnél gyakorlati működést nem kell a hallgatóknak igazolniok.

Groningue-ban a következőképpen történik a tanerőképzés: Az 1 évi próbaidő után a jelöltek alapvizsgát tesznek s kapják a *másodtanítói* (instituteur de 2e classe) címet. 5 évi sikeres működés után *első tanítóvá* (instituteur primaire en chef) lépnek elő — amely előlépés némely intézetben külön vizsgához van kötve — s mint ilyenek, letehetik az A) vizsgát, amely már a *tanári* (professeur de le classe) cím használatára jogosítja fel őket. Ujabbi 5 év után a B) vizsgát teszik le, amely *főtanítói* (instituteur en chef) címmel jár.

A többi intézetekben, csekély eltéréssel, hasonlóképpen történik a képzés.

Adatok: I. Hogerheyde sn.-int. tanártól (*Groningue*).

*

Hollandia kivételével, a másik négy államban a magánintézetek tanerői — mivel nem köteleztetnek a tanárképzők elvégzésére — tanítói címet viselnek. Ezek magánúton és gyakorlat által szerzik meg a szükséges ismereteket.

Tóth Árpád.

A beszélő siketnéma.

E lap márciusi számában a következő kérdést találjuk:

4. *Hogyan mozdítsuk elő növendékeink beszédkedvét, hogy azok maguktól és szívesen használják a hangos beszédet?*

Ez a kérdés az ember husába vág. Mert hiszen azért élünk és halunk, hogy a siketnéma beszélni tudjon és szívesen beszéljen. És hogyha nem beszél, miért élünk mi voltaképpen? . . . Ennek a kérdésnek az árnyékos oldaláról olyan következtetések tolazkodnak elő a napfényre, hogy szinte megborzong az ember. Igazán, bőjti időbé való téma, amikor az embernek eszébe jut minden vétké. Bár hiszen bennünk megvan a jó szándék, a gyermeket sem lehet okolni azért, amit nem tud, tehát hol van a hiba? Az iskolában? A módszerben?

Tulajdonképen hogyan tanítunk mi beszélni? Melyik az a beszéd, amelyhez a mi tanítványainknak semmi kedvük nincs, amely ellen kézzel-lábbal hadakoznak, mert nem beszélnek szívesen, nem nyilatkoznak meg önmaguktól? Én nem mondok semmit, hanem felkérem a kartársaimat, menjenek végig az egyes osztályokban és lássák, hogy a mi intézeteinkben nem beszéd-, hanem beszéd- és értelemgyakorlatok folynak. Mi nem beszélünk, hanem tanítunk. Nehéz, bonyolult, s a különben szíves adakozóktól erőnek erejével erőszakolt megnevezések, rámutatások, bevezetések, tudományos meghatározások, öreg agyvelőkből kirajzolt szemléltetések, mester-

kélt fonetikai iparkodások hosszú sorozatából áll egy óra — mindjárt a második osztályban. Már maga a tanterem belső képe is elárulja, hogy ott nem történhetik semmi, hogy ott nincs miről beszélni, ellenben ott tanulni, értelmet fejleszteni kell, tudományos, bonyolult, üres kifejezésekkel küzdelem, oda nem való kérdésekkel bibelődni, stb. A tanterem levegője száraz és lomha, köröskörül csupa unalom és némaság, ami egy kis élet volt benne, azt a szivacs magába szívta, miért is folyik a tanítás a szivacsról, a krétáról, a tábláról. Ettől azután sápadt lesz a tanár, krétafehér a gyermekhad s az egész terem olyan, mint egy kihült mézszegető-kemence, melynek gyilkos unalmában egy éperzékű is elnémulna, de melyből a mi írásaink, a mi utasításaink eleven szemléletet akarnak kicsihozni s a némat beszélővé, szívesen beszélővé tenni.

A mi intézeteink álló malnak, melyekben nem lehet búzát örölni. Pedig az élet minden jelensége mozgáson alapszik, a beszéd is mozgás, mert mikor beszélünk, testi erők indulnak meg, lelki képességek mozdulnak, csak maga az iskola, mint egy megmerevedett mímia, hosszan és holtan van elterülve s szent és drága írásokkal, szabályzatokkal bebalzsamozva. A környezet halott, a növendékek némák.

Mi a mi növendékeinket mostani tanítási eljárásunkkal műnémaságra neveljük. Azért nem beszélnek a mi növendékeink, mert a beszédre semmi sem ingerli őket és mert mi magunk sem beszélünk velük. Ami egymással elintézni való dolguk akad, azt az ő zagyva nyelvükön végzik el, melynek főuralkodó eleme a jelnyelv. Igen, a jelnyelv. Azon maguktól és szívesen társalognak. Mert hiszen a siketnéma beszédes, közlékeny. Nem fojtja magába sem vágyait, sem indulatait. Csak épen, hogy nem a hangos beszéd révén nyilatkozik meg. A jelnyelvet egymástól tanulják, miért nem tanulják egymástól a hangos beszédet is? Hiszen azok a szükségérzetek, melyek a jelnyelvvél való közlést belőlük kiváltják, a hangos beszéd számára is szolgáltatnak ingereket. Igen, Csakhogy a hangos nyelven való megnyilatkozás a mi siketnémáinknál részint kellemetlen testi hatásokba, részint pedig sok lelki gátlásba ütközik. Rossz testi hatás az, ha a siketnéma beszélő szervei s azok mozgási pályái, még nincsenek jól kigyakorolva, vagy pedig rosszul vannak begyakorolva, ha tehát a beszéd érzéki kellemetlenséggel jár, ha fájdalmat okoz. Lelki gátlás az, ha a növendék tudja, hogy akivel beszél, az a hangos beszédet nem érti, ha tudja, hogy ő maga nem tud jól beszélni, hogy hangos megnyilatkozása folytonos fonetikai beavatkozásnak van kitéve, ha tudatában van, hogy pajtási viszonyban a hangos beszédnek semmi előnye sincs, ha tudja, hogy rosszul sikerült mondókája hosszadalmas és fárasztó kiigazításokban részesül, stb. stb. S mindezeknek a dolgoknak a bűnös forrása a mi tanításunk. Mert mi egy fokon sem foglalkozunk azért a siketnémákkal, hogy lelki beszédösztönük szerint velük elbeszélgezzünk, hanem hogy bizonyos tanítási anyaggal elkészüljünk és ahogy úgy tovább menjünk. Olyan dolgokat nyújtunk, melyek egy gyermek érdekkörétől néha nagyon is messze esnek s úgy foglalkozunk velük, hogy foly-

tonosan hangot javítunk és nem engedjük, hogy a növendékek háborítatlanul kibeszéljék magukat.

Az idők megértek. Legalább is az alsó négy osztály szervezetét és tanítási formáit fel kellene forgatni, avagy nem is felforgatni, hanem teljesen elfelejteni és újakat teremteni. Az osztályokba mindenféle lim-lomot, homokot, követ, kertet, udvart, fákat, növényeket, állatokat, embereket, élő, járó, mozgó, cselekvő egyedeket behozni s a gyermekeket mindazokba a körökbe behelyezni, amelyekben egyébként élnek, amelyekben oly szívesen foglalkoznak, amelyekből mindennapos érzéseik, vágyaik, gondolataik, megfigyeléseik, tündései fakadnak, egyszóval a gyermekeket mindazoknak a hatásoknak kitenni, melyek végső eredménye a mozgékonytság, a közlékenység, az élet, vagyis a gyermekeknek vissza kell adni az életet, amelytől eddig megfosztattak, mert a mi növendékeink most az iskolában nem élnek, csak tanulnak. Emlékezzünk arra, hogy a gyermekeknek legjobb pajtása az állat s mi eddig avval is szárítottuk a siketnémák lelkét, hogy az ilyen pajtáskodásnak teljesen útját vágtuk. Az állat jelenléte beszédessé teszi a legnépesebb gyermeket is. Az állattal nem lehet jelezni. Az állathoz mindenki beszél.

Amit eddig állítottam, lehet, hogy jól vagy rosszul állítottam, de állítottam. Most egy tükröt tartok a kartársaim elé, mely lehet, hogy jól vagy rosszul mutat, de mutat.

Hogyan tanítunk mi?

A II. osztály tanára bemegy a tanterembe s közben megforgat az eszében egy ott élénkülő tételt: „— cél, hogy a keresztnevek révén megismerjék a tanulók az 1. és 2. személyű birtokragot“. Elmondja az imát, leül és kérdi: Mi a neved? A növendék felel: Az én nevem Pila. Nem jó! A gyermek a tanárhoz kerül s kezdődik a torna. Nem Pila, hanem Béla. Tehát: Bbbbbb. böböböbö. babababa, bá, bába, baba, béla. Béla. Bé-éla. é, éi, éj, bé, beé, bié, é, ié, eé, üé, eé, aoueé, béla, bbbbb böböböbö. babababa, baba, Béla, Bélla, stb. E torna közben, a sok baba és bába között a lényeg teljesen elveszett s a fiú legfeljebb azt tanulta meg, hogy hogyan lesz a babából Béla. A többi gyerek azalatt vígan diskurál, vagyis jelez, de nem kérdezik egymástól, hogy mi a neved, egyáltalában nem bántja őket semmiféle birtokrag, mert az ő gyermeki társalgásuk nem az íróasztalnál megszerkesztett cél érdekében, hanem tisztán a támadt szükségéretetek, az érdeklődés által kiváltott mozzanatok megnevezése, közlése céljából fakad. Nagy baj, hogy mi annyi mindenfélét tudunk, csak a siketnéma tanuló beszédvágyának az irányát nem ismerjük. Különben is nem jók ezek a kitézők, kijelölt célok, mert veszedelmes félreértésekre szolgáltatnak okot. A beszédnek csak egy célja lehet és az: a beszéd. Épen azért nem lehet a beszédkézség szolgálatába szegődttetni az ilyen célkitézést sem: „célunk, hogy a *mi?* kérdést és az *ez, az,* mutatónév-mást viszonyban lássák a növendékek“. Micsoda mesterkéltségek és tudományos hajsza ez a siketnémák II. osztályában? Előttünk a pálya, előttünk a tér és mi melléksövényeken kalandozunk el, egy kacskaringós vonalba szorítjuk a siketnéma figyelmét, holott ő beszélni,

beszélni, beszélni akar. A növendékek ébredő szellemi erői száz és egy irányba tereltetnek el, a beszéd folyama nem mélyülhet el egy állandó mederben, csupa próbálgatás, útkeresés az egész óra, melynek végén a tanár és a tanuló egyformán fellélekzik és örül, ha a tanteremből kiszabadul. Pedig, ha az élő beszéd szelleme és a tanulók lelki kedve szerint töltöttük volna az időt, akkor a növendékeknek nem volna szabad örülnök...

Igy is tanítunk mi. A tanár kezébe veszi az írót és kérdi: Mi ez, toll? A tanuló felel: Ez nem toll, hanem irón. Bár senki sem büntethetné meg, ha így felelne: Ez nem Bazilika, hanem irón. Ez nem szemfényvesztés, ez nem kötélletra, ez nem Európa, Ázsia, Afrika, Amerika, Ausztrália, hanem irón. Stb. — Bizony ez is csak olyan félretaposott sarka a tetszelgő tudományosságna. Magyarán: a mutatott dolog lényegének határozott megállapítása, nem pedig beszéd. És ez egy szóért a hanem-ért történik. Egy szóért feláldozzuk a jó beszédet, egy csontért az egész testet, az egész életet! Az ilyen tanítási eljárás az értelemre hat és a beszélőkedvet mivel sem mozdítja elő. Ugy, amint mondtam.

Ami mi „beszéd“ címen tanítunk, az tulajdonképen nem beszéd, hanem nyelv. A kérdések, amelyeket feladunk, a mi kérdéseink, a feleletek pedig részint a grammatikáé, részint az iskolai szabályzatoké. Igy is tanítunk mi. Hány óraker kezdődik reggel a tanítás? — Vagy: Hány óraker játszol? stb. Erre és hasonló kérdésre minden tanuló tartozik felelni, holott ott az a kis szöszke gyermek folyton mozog és nyugtalanodik. De nincs bocsánat, felelnie kell: Én kilenc óraker játszom. Pedig, ahogy is a játékon jár most az ő esze. Valaki ellopta a kenyerét és ő most legjobban sirni szeretne... Sirhatna, bizony, mindenféleképen.

Mit tanítunk mi? Tanítunk nyelvalakokat, névragokat, visszamatató névmásokat, szóösszetételt, hangugrást, igeragozást, fonetikát, hangsúlyt, rokonértelmű szavakat, egyszóval nyelvet, de nem beszédet. Szót azt tanítunk mindenfélét és eleget. Igen, a siketnémának tulajdonképen szónyelve van, mely természetre teljesen egyezik a jelnyelvvvel, melyet mi öntudatlanul fejlesztünk, mikor a siketnémákat szavakra tanítjuk. Áll, rettenetes keserűséggel áll az az igazság, hogy a siketnéma nem tud beszélni, de nem is tudhat beszélni, mert nem tanul beszélni.

És most hogyan feleljünk erre a kérdésre: hogyan mozdítsuk elő növendékeink beszédkedvét, hogy azok maguktól és szívesen használják a hangos beszédet?

A legegyszerűbb felelet az volna, hogy a siketnéma tanuljon meg tisztességesen beszélni és akkor fog önmagától és szívesen beszélni. Épen azért:

1. Az intézeteket a beszéd céljaira kell berendezni.
2. Ismernünk kell a siketnéma beszédanyagának az irányát.
3. Ismernünk kell a gyermekbeszéd törvényeit.
4. Ismernünk kell a siketnémák jelnyelvét.
5. Meg kell szabadítani a siketnémákat a hangos megnyilatkozás testi és lelki gátlásaitól.

6. A beszédet el kell választani a fonetizálástól.
7. A gyermek-siketnémával gyermekes dolgokról kell beszélgetni.
8. Engedjük hozzánk a kisdedekeket, de legyünk rajta, hogy szívesen jöjjenek.
9. A siketnémának mindig valami hiányozzék, hogy kívánságai legyenek.
10. Állandóan történjék körülötte valami, hogy a beszédből ki ne fogyjon.
11. Meséljenek egymásnak a siketnémák.
12. A szó a szót dajkálja, a cselekedet pedig szüli, tehát:
13. Játsszanak, foglalkozzanak a siketnémák.
14. A beszédet csak beszéddel lehet előmozdítani, a beszélőkédvet a beszélőkédvvel, a szívességet a szívességgel.
15. Beszélgessünk és ne tudományoskodjunk.

Adamsik István.

A kiejtés tanítása.

Egy régebbi cikkemben vázoltam a kiejtés-tanításnak három fontos tényezőjét: a hangbeszéd erősségét, magasságát és időmértékét. (V. ö. M. S. O. 1913. 10. 208. l.) E három tényező egymást támogatja s kiegészíti. E nélkül a hangos beszéd nem tud kellően érvényesülni. A siketnémáknál, mint már jeleztük: a három tényező közül különösen a „magasság“ hiányzik. De az időmérték, valamint az erősség sem felel meg a hangbeszéd követelményeinek. Nekünk pedig, ha hangos beszédre tanítjuk a siketnémát, alkalmazkodnunk kell a rendes beszéd feltételeihez, amit kellő körültekintéssel s szakismerettel el is érhetünk. Egyébként csak félmunkát végzünk. A tanított beszéd nem sorozható a rendes beszéd körébe. Mert nem nagy dicsőség az, hogyha az intézet bizonyos alkalmakkor csak a mondat vagy a szóhallásos siketnémákkal mutatja be a munka gyümölcsét! Az érdem csak akkor igazi, hogyha a teljesen siket tanuló is odajut, ahol a beszéd érthetősége honol. Pedig ezidő szerint a teljes s születésük óta siket tanulók még messze mögötte ballagnak a szómondat hallóknak. Mielőtt a részletekről szólnék, megjegyzem, hogy a rendes szellemi képességgel bíró siketnémáknak a gyengethetőségüektől való elválasztása a jó eredmény szempontjából multhatatlanul szükséges. Az utóbbiaknál nemcsak az erősségi, a magassági hangsúlyról és az időmértékről, hanem még a hangbeszéd legelemibb tényezőinek érvényesüléséről sem lehet szó. Terhei a mostani rendszernek.

Ezért ismételten hangoztatom, hogy a hangos beszéd tökéletes megtanulására kizáróan csak a rendes szellemvilággal megáldott sn. alkalmas. Ez a sn. megtanítható mindarra, amit a hangos beszéd feltételei követelnek. Tehát ezekre a műveletekre is, melyeket most részletezünk. Tagadhatatlan, hogy az erősségi hangsúly már régi

követelménye a kiejtés-tanításnak s általában a sn. hangbeszédének. Ujszerűt tehát nem akarunk mondani vele.

Azonban szolgálatot teszünk az ügynek, hogyha az erősségi hangsúly jelenlegi érvényesülésének néhány vaskosabb hibájára rámutatunk. Az erősségi hangsúly; helyesebben a beszéd erőfoka mindenkoron a hanghullámok nagyságától, nyomásától függ. Minél nagyobb a hanghullám, annál erősebb, hallhatóbb a hang is. Ennek meg van a maga sajátos élettani, természetani képe, tünete, melyet nem nehéz érzékeltetnünk a siketnémával. A hangos beszéd akadályokat gördít a hanghullámok elé. Ezek u. n. természetes akadályok. Ámde a siketnémánál gyakran más, természetellenes akadályok is találhatók, melyekbe a kitérő hanghullám ütközik: a hang a rendszernél gyengébb. Ilyen természetellenes akadály elsősorban a *garat helytelen nyitása*. A beszélni tanuló halló érzékű gyermek sokat dolgozik az imént jelzett akadály leküzdésén, eltüntetésén. Nem csoda tehát, hogy a sn. néhány gyakorlat után ebbe a hibába esik. A garatnyitás gyakorlására legalkalmasabb az „ng”-nek többszöri hangoztatása. Így pld. ing, engem, donga, stb. Természetes, erre a műveletre csak akkor térhetünk rá, amikor már a jelzett hangok ki vannak fejlesztve. Azért ne akarjunk kezdetben minden hibát eltüntetni. Hiba, melyet mindjárt a kezdet-kezdetén eltüntethetünk: a nyelv *tövének túlságos hátrahúzása s felemelkedése*. Ebből a hibából eredőleg sok sn. szinte lenyeléssel fenyegeti a nyelvet. Az erősségi hangsúly, a beszéd ereje az akadály folytán gyengébb, hibás. A fenálló hibát leginkább az u. n. *ásításszerű* légzési gyakorlatok által lehet javítani. Az egyes hangok ereje megkívánja, hogy a nyelv hátának, bizonyos csatornája, mélyedése legyen. Különbö a hanghullámok megtörnek s elgyengülve kerülnek ki a szájukból.

A siketnémánál gyakorta találkozunk az ily hibákkal.

A hiba abban rejlik, hogy a sn. nem tudja a nyelvét csatornaszerűen alakítani. Ezért a nyelvizom-gyakorlatok alkalmával alkosson csövet a nyelv széleivel, előbb a kiöltött, majd pedig a behúzott nyelvvel. A nyelvizom-gyakorlatok az erősségi hangsúly szempontjából kiváló értékkel bírnak. Hasonlókép a nyelv kiöltése, behúzása, a száj szélének körülnyaldosása, stb. az erősségi hangsúlynál szereplő akadályok leküzdésére törekszik. Tudjuk, hogy a sn. nyelve többnyire makaeskodó, nyugtalan, esetlen, merev, stb., mit az erősségi hangsúly érvényesülése előtt el kell tüntetnünk. Ez vonatkozik a sn. ajakára is. A merev s a ráncos ajak nagy ellensége az erősségi hangsúlynak.

Ezek latbavetése után foglalkoznunk kell a hangbeszéd *idő-mértékével, helyesebben* a ritmikus beszéddel, mely az érthetőségnek mulhatatlan feltétele. A hang dinamikája még nem elég ahhoz, hogy a beszédhangok s azok kapcsolatai érvényesüljenek a siketnémánál. Némely siketnémánál éppen az a baj, hogy túlságos sok levegőt, fokozott hanghullámokat fogyaszt a hangbeszédnél. A ritmikus-beszéd végét veti e rendellenességnek. Mindenkoron a levegőmennyiség s erejének helyes beosztására törekszik. Fegyelmezi a siketnémát. Kiküszöböli az összrendezetlen mozgásokat, sürölődásokat s meg-

könnyíti a sn. beszédnyilatkozási készségét. Egyszerűen fokozza a beszédkedvet, amely a siketnémánál jelenleg hiányos. Csakis a ritmikus-beszéd által tudnak a sn. által kimondott, kiejtett hangok, szótagok, szók, mondatok az *érthetőség keretébe beleilleszkedni*. Előnye, hogy a beszédszervek mozgásait nagy területen szemlélteti. Nagyobb, terjedelmesebb az *izom-érzés*, amely a sn. hangbeszédénél fontos szerepet játszik. A ritmikus-beszédnél kezdetben nemcsak a beszédszervek, hanem a kéz, esetleg a láb is működik. A működések összhangban vannak egymással. Később, mikor a beszédszervek mozgásai már biztosak, a láb- és a kézmozgások háttérbe szorulnak.

Itt is, mint bármely tanításunknál, sohse a tömeg, az egész osztály, hanem maga a gyermek egyénisége legyen irányadó. Nem szabad minden egyes sn. *hangbeszédbeli mozgásait teljesen egyöntetű keretekben levő ritmusok közé ékelni*. Mert hisz az érzékeknek is tapasztalhatjuk, hogy az egyik lassabban, a másik gyorsabban, azaz más-más ritmusok szerint beszél. A ritmikus-beszéd összefügg elsősorban az egyén *alaphangulatával*, vérmérsékletével. Ezt keressük, puhatoljuk ki a siketnémánál is s erre alapítsuk a ritmikus-beszédet.

A ritmikus beszéd a tanár ellenőrzése szempontjából is kívánatos. Mert tények igazolják, hogy azok, akik a snk. oktatásával huzamos időn át foglalkoznak: önkéntelenül is megszokják a rossz kiejtést. Megérteni megértik a siketnémát, mert rendszerint előre tisztában vannak azzal, hogy milyen feleletet ad a sn. Tehát korántsem a kiejtés tisztaságára, hanem a beszéd tartalmára ügyelnek. Sok helyütt, hogy a közönség jobban megértse a sn. fogycatkos beszédét, oly kérdéseket szövegeznek, melyekben meg van az adandó felelet lényege. A közönség nem a feleletből, hanem a kérdés magyából tájékozódik. Ez azonban kevésbé helyes eljárás. Mert minden látogat idövel megdül s fellebbenti a fátyolt. A ritmikus beszéd, habár eleinte nagyon tagolt is; az érthetőség szempontjából értékesebb, mint az összefolyó, de érthetetlen beszéd.

Kérdés, hogy mivel jelöljük meg a hangok, szótagok, mondatok időmértékét, ütemeit? Erre a célra egyelőre legalkalmasabb a zenénél, az éneknél használt hangjegy (kotta). Könnyen szemléltető és megérthető.

Igaz, hogy a siketnéma-oktatás szempontjából korántsem tudományos s odaillő dolog, mert pl. az amerikai sn.-intézetekben a sn. hangerősségének, magasságának s időmértékének jelzésére különleges szerkezetű gépeket használnak. A kibocsájtott hanghullámok a gép szerkezetén világosan jelzik a sn. hangjának a helyességét, *avagy helytelenségét*. Ámde mi még messze vagyunk az ily modern berendezésektől! Még rá vagyunk utalva kezdetlegesebb dolgokra. Nem céloz a hangok, szótagok, szók, mondatok időmértékével hosszabban foglalkozni, mert hisz többek között a Balassa-féle fonetika is némi útbaigazítást ad e tekintetben. Azonban említenem kell, hogy a kiejtés kezdetben némileg el kell tekintenünk a hangok rendes időmértékétől. Hosszabb időtartamokra van szükségünk, mert a *lassu szemlélet*, a beszédszervek *lassu mozgása*, a lassu hangoztatás,

stb. többet ér, mint a lázas, gyors munka. A magyarban a hosszú magánhangzó alig $\frac{1}{4}$ -del hosszabb, mint a rövid. Mégis jó, hogyha a hosszú magánhangzót az egész hangjeggyel, a rövidet a fél hangjeggyel jelöljük. Természetes, ezt csak kezdetben tesszük. Később áttérhetünk a gyorsabb ütemekre is. A hosszú mássalhangzó időtartama kétszer oly hosszú, mint a rövidé. Jelzésére szintén a *fél* hangjegyet használjuk. Így pl. Nézz! nagyobb, stb. A *folytonos* mássalh. jelzésére a *negyed*, a *pillanatnyi* mássalh. jelzésére pedig a *nyolcad* kottát használhatjuk. T. i. későbbi fokon. Nekünk nem annyira az elszigetelt hangok időtartamára, hanem inkább a *szótagok ritmusára* kell ügyelnünk. A szótagok helyes időmértékének hangoztatása alapja a beszéd *érthetőségének*. E gyakorlatok keresztülvitelére igen alkalmas a Balassa-féle fonetika, 137. l. levő szótagok alkalmazása. Jelöljük meg megfelelő ritmussal, kottával s gyakoroltassuk. Ezek u. n. phonetikai gyakorlatok.

Ezek a gyakorlatok megszüntetik azokat a hibákat, melyek a sn. beszédében észlelhetők. Nem lesz: tánarr, úrrr, bábaaa, vagy babá, krrm szpen, stb., hanem tanár úr, baba, kérem szépen, stb.

Ezek után következik a sn. *hangmagasságának* fejlesztése s megállapítása. Multkor röviden jeleztem a hangmagasságnak a sn. beszédében való lényegét és fontosságát. Eloszlattam a véleményeket, melyek ez ellen kardoskodtak. A gondos s körültekintő munka itt is meghozza a maga gyümölcsét. Semmitől sem szabad visszariadnunk. A gége porcogóinak mozgása s annak tartozéka megmutatja a sn. hangmagasságát, melyet nem nehéz érzékeltetnünk. A hangszalagok a magas hangnál több s a mélyebb hangnál kevesebb rezgést végeznek. A teljes siketnémánál, mint már érintettem is, meg kell elégednünk 2—3 hangmagassággal, változással is. Ha ennyire is fokozzuk a sn. hangmagasságát, beszéde változatosabb, kellemesebb lesz a mostani egyhangú beszédnél. A hangmagasság megszünteti a fej- és mellhang elszigetelődését. E két hang teljesen összeforr, összeolvad. Most némely sn. valóságos hanglétrát alkot a fej- és mellhang érvényesítésével. Mi nemcsak kellemetlen, hanem fárasztó is. A hang magasságának gyakorlására felhasználhatjuk azokat a példákat is, melyek a Balassa-féle fonetika 145. és 149. oldalán található. Jelöljük meg a kifejlesztett magasságnak megfelelő hangjeggyel. Itt nyomban meg kell jegyeznünk, hogy az u. n. fonetikai-gyakorlatok kezdetén legjobbak az u. n. *könnyebb* ejtésű szók. Ezeknél az ütem is jobban érvényesül; könnyen érzékelhető.

Ilyenek: baba, ba-ba, páva, pá-va, kabát, ka-bát, báró, bá-ró, kefe, ke-fe, pára, pá-ra, pipa, pi-pa, ráma, rá-ma, sáros, sa-ros, kofa, ko-fa, kása, ká-sa, kapa, ka-pa, hiba, hi-ba, fedő, fe-dő, dáma, dá-ma, néni, né-ni, vége, vé-ge, szőke, sző-ke, csákó, csá-kó, stb. Ezek után térjünk át a nehezebb ejtésű szavak időmértékére. A hangfejlesztés, a hangrögzítés szempontjából kívánatos, hogy az illető hang, melyet tanítunk, valamelyes szóban, melyben legjobban érzékelhető, képzelhető, *fix-területre* találjon. Minden egyes hangnak meg legyen a fix területe, amelyből táplálkozik. A kiejtés-tanítás fokozatában gyakran tapasztalhatjuk, hogy a sn. az egyes tanult

hangokat később elfelejti. Ilyenkor újból kellene kezdenünk az illető hangnak fejlesztését. Ámde, ha van egy fix-területünk, nem teszünk egyebet, csak visszatérünk egy ily fix-területre, szóra, s megkapjuk az elejtett, elfeledett hangot. Ami nemcsak a munkamegtakarítás, hanem az időnyeres szempontjából is igen helyes.

Szobolovszky István.

A mássalhangzók (konzonánsok) kifejlesztése a siketnémák I. (artikulációs) osztályában.

— Utmutatás a siketnémák iskolájának gyakorlati hangfiziológiájához. —
Irtta *Stern Ottó* stadei siketnéma-intézeti tanár. Fordította és a magyar vonatkozású részekkel ellátta *Váradai Zsigmond* siketnéma-intézeti igazgató.

(Folytatás.)

14. *Magnat* (166—168)³¹ azt állítja, hogy az „r” könnyen elérhető, ha „t”-t teszünk eléje és a „trrr”-t gyakoroljuk. A „t” megkönnyíti a nyelvnek rezgettetését. Vagy ha ez sem használna, ki nyújtatjuk a gyermek nyelvét. Megtanítjuk a nyelv és az ajkak együttrezgésére. A gyermek fokozatosan vissza-visszahúzza rezgő nyelvét, míg ez rendes helyzetbe kerül.

15. *Vatter*⁴² következőleg nyilatkozik: „Hogy az „r”-t kifejleszthessük, tudvalevőleg az „l”-ből indulunk ki. Alkalmos előgyakorlatokul szolgálhatnak: az ajkak megrezgettetése, a felső ajak és a nyelv együttes rezgettetése, oly ajak- és nyelv-működés, melyet gyakran észlelünk kis gyermekeknél; a nyelv fokozatos visszahúzása, megújított rezgetési kísérletekkel”.

16. *Talma* (128. old.)³⁹ az École de déclamation tanára és színész a „travail” szót kezdetben lassan, később mindig gyorsabban úgy ejtette, hogy mint tedavail, vagy tdavail hangzott. *Engel*³⁵ énektanár jelentése szerint több tanuló nál úgy éretett el nyelvhegy „r”, hogy e szótagokat „tra, bra, kra”- „tda, bda; kda”-képen ejtették ki a lehető leggyorsabb tempóban. A nyelvnek e laza és gyorsan elmuló beleütődése a szájpaddlásba már magában véve is tűrhető, gyakori ismétlés esetében pedig jó nyelvhegy „r”-t eredményezett”. Ha a „Tra, bra, kra” szótagokból át akarunk térni a „ra”-ra, akkor arra kell ügyelnünk, hogy a nyelv ütődése elé rövid, de érthető „e”-t illesztünk; ha ez nem történik meg, akkor a „r” helyett „d”-t hallunk.

Ezzel kapcsolatban megemlítendő még *Hermann* (82. old.)⁶⁷ útmutatása: „a gyorsan egymást követő, de exploziv tiszta „t” gyakorlatok arra valók, hogy a nyelvet az „r” kiejtésére hajlékonyá tegyék”. „Képeztessék gyorsan és váltakozva a „t” a felső metszőfogak szélén és gyökerénél”. Eszerint gyakorlandó volna:

tdtde-dtde-tde = ten-treten;
tdtde-dtde-tde = fen-treffen;
tdtda-dtda-tdra = gen-tragen.

17. *Weissweiler* (42.)⁴⁰ a nyelv rezgő mozgásainak szemléltetésére egy asztali kést használ, „melynek pengéjét háromnegyed részben az asztalra helyezi úgy, hogy nyele az asztaltól eláll. Ha a kés hegyére tesszük ujjunkat s nyelét kissé leszoritjuk és hirtelen eleresztjük, akkor a kés az „r“ kiejtésénél érezhető rezgést fogja szemléltetni, melyet a gyermekek látnak és kezükkel éreznek is.“

18. *Bruss* (1885. 23—25. old.)⁶¹ *Trautmann* (93. old.)⁴⁴ nézetét helyesli, ki e hangot az „exploziv hangok bizonyos fajához“ sorolja és racionális eljárás által, mely annak különleges mechanizmusára van tekintettel, az „eljárás egyes mozzanatait“ akarja a siketnémának tudatossá tenni“. A következő gyakorlatokat javasolja:

- a) a nyelv mélyített alakjának felfogása és utánzása;
- b) a nyelv ilyen alakjával zárlatképzés; ennek felfogása és utánzása;
- c) e gyakorlat hangtalan kilégzési árammal;
- d) a kilégzési árammal a hangszalagok rezgése is összekötendő.

19. *Erhardt* (1891. 114—118. old.)⁶¹ az „r“ „könnyű és gyors“ kifejlesztésére alkalmas eljárást ír le. A nyelv széles, laza lapja a felső fogínyhez simul. Ezt a helyzetet egy kötöttű segítségével meg lehet támasztani. Ha a metszőfogaknál keletkező résen a „h“ légáramát bocsátjuk át, akkor „könnyen és gyorsan célt érünk“. A zöngé is gyorsan hozzákapcsolható.

20. *Schlott*. (1894. 89—92. old.)⁶² az „r“ kifejlesztésére „legmegfelelőbb eszköznek a gyakori megmutatást tartja“, ő is fontosnak mondja a már *Hill* által ajánlott *a*, *b*, *c*-nek folytonos átvételét, („Gang durchs Alphabet“) miközben a tanuló az „r“-t naponta többször, három hónap alatt pedig néhány százszor látja; a hangnak többé-kevésbé jó utánzatát ugyanannyiszor kísérli meg több-kevesebb szerencsével. Ha a későbbi artikulációs menetben tervszerűen kerül sorra az „r“, akkor tanár és tanítvány már túl vannak a legnehezebb (?) munkán.

21. *Kerner* (1899. 279. old.)⁶² szintén előbb akarja az „r“-t gyakorolni, mint az a hangsorban sorra kerül; de csak kísérlet és szórakoztatásképen. A rezgést az ujjal érzékelteti a gégen, a metszőfogakon és a fejtetőn; továbbá az „r“ ejtése közben állát az asztalra helyezi és a rezgést a gyermeknek asztalra tett tenyerével érzeti, ajánlja továbbá az „r“-nek gyertyalángja felé és papírhengerbe ejtését. A vibrálásnak a tanárról a tanítványra való átvitelére egy hosszú pálcikát alkalmaz, melynek egyik vége a tanár, másika pedig a tanuló metszőfogai között van.

22. *Huschens* (35—68. old.)⁶⁵ művében olvassuk: „Az „r“ kifejlesztésénél a gyakori mutatásnál és gyakorlásnál határozottabb útmutatást nem adhatunk a tanulóknak“.

23. *Univer* egy készüléket szerkesztett*) a nyelv „r“ kifejlesztésének megkönnyítésére. „Ez egy háromszögbe formált drót-

*) Rajzát lásd a már fentebb is említett „Der Zitterlaut „R“ c. műben.

ból áll, melynek egyik szögében összefutó végei egy nyélbe vannak illesztve. Az elülső oldallal úgy támasztjuk alá a nyelv gyökét, hogy a nyelv hegye szabadon lebeg. Utóbbi minden egyes kilégzéskor emeljük egy nyelvcsontocskával, melyet lefelé húzunk úgy, hogy a nyelv hegye a kilégzési áram által rezgésbe jön. Ezt a gyakorlatot addig folytatjuk, míg a nyelvgyök merevségét a gyermek segéd-eszköz nélkül is képes megszüntetni, mert tulajdonképen ez a leglényegesebb akadály“. (1906. 123. old.).⁵²

Ha a nyelvhegy „r“-t a legnehezebb hangnak jelzik is a methodikusok és ezért a hangsorban az utolsó hangok közé sorolják, azért ez nem jelenti azt, hogy kifejesztése legutoljára történjék. Sőt ajánlatos az alveolaris „r“ fejlesztésével minél hamarabb foglalatalkodni. Kezdjük meg a nyelvhegy „r“ előgyakorlatait körülbelül a második negyedév közepe táján, legkésőbb azonban a harmadik negyedév elején. E mellett azonban folytassuk a többi hang fejlesztését is. Naponta folytatott kísérlet mellett sikerülni fog az osztály nagyobb részénél már a harmadik negyedév végén tűrhető alveolaris „r“-t elérni. Némely tanulóknál tovább fog tartani, de ezek közül is egy-egy meg fogja tanulni. *Paul* azt tapasztalta, hogy egyes tanulóknál az „r“ már néhány napi megfelelő gyakorlatozás után jelentkezett; másoknál ellenben hetek, sőt évek kellettek, míg némi eredmény mutatkozott.“

Weissweiler szerint „némely tanulók az „r“-t csak számtalan kísérlet után tanulják meg.“ Állandó nyugalomra és türelemre inti a tanárt. „És ha azt látjuk, hogy semmiképen sem tudunk nyelvhegy „r“-hez jutni, menjünk csak át a gutturális „r“-re.“ „Mindazonáltal — úgymond *Walther* — a tanárnak kötelessége a nyelvhegy „r“ kifejesztése; mert ha már egyszer kihoztuk, igen ritkán mosódik el újból.“ (219. old.)⁵³

24. Túlnyomólag az a nézet nyer kifejezést szakkörökben, hogy a nyelvhegy „r“-t azért kell az uvuláris „r“-rel szemben előnyben részesíteni, mivel előbbi „könnyebben leolvasható“. Ez nem áll. Már *Reich* (144. old.)¹⁴ is ezt mondja. Figyeljük csak meg természetes beszédű emberek kiejtését és azt fogjuk látni, hogy a nyelv hegyének rezgése a metszőfogak mögött meg végbe, tehát egészséges fogazatu beszélőnél nem látható. Természetesen az alveolaris „r“ könnyebben leolvashatólag is ejthető, amint ez a siketnéma-oktatásánál gyakran meg is történik. Ily kiejtés azonban beleütközik abba a kardinális követelménybe: Beszélj természetes módon!

(Befejező rész a következő számban.)

A gyögyepedagógiai intézetek rangsora.*)

Sorszám	N é v	A jelenlegi fizetési osztályba való ágos minőségben kinevezetett			Évi fizetés és az 1904. évi I. t. c. alapján járó személyi pótl. összege	Lakáspénz	Állomáshely
		év	hó	nap	korona		
VII. fizetési osztály.							
1	Berkes János ...	1913	I	21	4800	—	Budapest
VIII. fizetési osztály.							
1	Borbély Sándor ...	1900	V	5	4400	—	Vác
2	Herodek Károly ...	1905	XI	22	4000	—	Budapest
3	Élias Jakab ...	1906	X	22	"	1040	Arad
4	Kliis Lajos ...	1906	X	22	"	—	Budapest
5	Klinda Kálmán ...	1907	VII	15	"	1040	Kaposvár
6	Németh László ...	1908	VIII	24	3600	910	Kecskemét
7	Együd Lajos ...	1909	III	27	"	780	Vác
8	Ákos István ...	1911	I	12	"	1300	Budapest
9	Gácsér József ...	1911	I	12	"	1040	Debrecen
10	Nagy Péter ...	1911	I	12	"	—	Kolozsvár
11	Klug Péter ...	1911	I	12	"	—	Szeged
12	Zador Endre ...	1911	I	12	"	1170	Temesvár
13	Stanczel János ...	1912	II	16	"	1170	"
14	Bihari Károly dr. ...	1912	II	16	"	1300	Budapest
15	Lovács József ...	1912	II	16	"	1170	Szeged
16	Paull István ...	1912	II	16	"	1170	Kolozsvár
17	Szotfrid József ...	1912	II	16	"	780	Vác
18	Váradai Zsigmond ...	1912	II	16	"	520	Körmöcbánya
19	Mlinkó István ...	1912	II	16	"	910	Eger
20	Válek János ...	1912	II	16	"	780	Vác
21	Török Sándor ...	1912	II	16	"	—	Szombathely
22	Séra Lajos ...	1912	II	16	"	1300	Budapest
23	Csapó György ...	1912	II	16	"	—	Borosjenő
24	Éltes Mátyás ...	1912	II	16	"	—	Budapest
25	Völker József ...	1912	II	16	"	—	Sopron
26	Schannen Péter ...	1912	II	16	"	—	Kolozsvár
27	Markovits Árpád ...	1912	II	16	"	700	Ungvár
28	Bartók Lajos ...	1913	I	21	"	780	Vác
29	Hertilla Szilárd ...	1913	I	21	"	1040	Arad
30	Káplán Gyula ...	1913	I	21	"	1300	Budapest
31	Török Gyula ...	1913	I	21	"	1300	"
32	Hobler Rezső ...	1913	I	21	"	1040	Sopron
33	Kirschenheuter Ferenc	1913	I	21	"	1040	Eperjes
34	Skultéty Lajos ...	1913	I	21	"	1300	Budapest
35	Schnellbach Ferenc	1913	I	21	"	1040	Kaposvár
36	Kabán József ...	1913	I	21	"	1170	Kolozsvár
37	Deschenszky Ferenc...	1913	I	21	"	1170	Pozsony
38	Kegler Ferenc ...	1913	I	21	"	1300	Budapest

*) Lezárattott 1913. évi dec. hó 31-én. A helyesbitésre irányuló felszólamlások szolgálati uton 1914. évi apr. hó 15-ig terjesztendők fel.

Sorszám	N é v	A jelenlegi fizetési osztályba valóságos minőségben kinevezetett			Évi fizetés és az 1904. évi I t.c. alapján járó személyi pótl. összege	Lakáspénz	Állomáshely
		év	hó	nap			
39	Szabados Ödön	1913	I	21	3600	1170	Szeged
40	Ehling Jakab	1913	I	21	"	1040	Arad
41	Horváth Pál	1913	I	21	"	1040	Kaposvár
42	Szabady Géza	1913	I	21	"	1300	Budapest
43	Scholtz Lajos	1913	I	21	"	650	Jolsva
IX. fizetési osztály.							
<i>a) csoport.</i>							
1	Nécsey János	1897	V	9	3400	900	Szeged
2	Tar József	1905	XI	22	3200	900	Kolozsvár
3	Pischinger Nándor	1909	III	27	2900	1000	Budapest
4	Horváth Attila	1909	III	27	"	1000	"
5	Kelemen Ignác	1911	I	12	2600	1000	"
6	Palatinus Károly	1911	I	12	"	400	Körmöcbánya
7	Kondra Mihály	1911	I	12	"	600	Vác
8	Medgyesi János	1911	I	12	"	900	Borosjenő
9	Kleitsch János	1912	II	16	"	1000	Budapest
10	Vatter Ferenc	1912	II	16	"	600	Vác
11	Hövényes Antal	1912	II	16	"	900	Pozsony
12	Istenes Károly	1912	II	16	"	1000	Budapest
13	Rédiger Károly	1912	II	16	"	800	Arad
14	Gönczi Gyula	1912	II	16	"	700	Kecskemét
15	Sándor Lajos	1912	II	16	"	1000	Budapest
16	Govrik Béla	1912	II	16	"	800	Debrecen
17	Veress Lajos	1912	II	16	"	800	"
18	Kolumbán Károly	1912	II	16	"	900	Kolozsvár
19	Hrivnák László	1912	II	16	"	900	Temesvár
20	Erdélyi József	1912	II	16	"	700	Eger
21	Plichta Béla	1912	II	16	"	900	Szeged
22	Piroska Károly	1912	II	16	"	500	Jolsva
23	Schreiner Miklós	1912	II	16	"	900	Temesvár
24	Vissy János	1912	II	16	"	600	Vác
25	Halenkovics Fanny	1913	I	21	"	1000	Budapest
26	Wolkóber János	1913	I	21	"	600	Vác
27	Záborszky Árpád	1913	I	21	"	600	"
28	Nemere Gyula	1913	I	21	"	700	Kecskemét
29	Lázár Pál	1913	I	21	"	1000	Budapest
30	Török Sándor	1913	I	21	"	900	Temesvár
31	Adamesik István	1913	I	21	"	400	Körmöcbánya
32	Iván József	1913	I	21	"	1000	Budapest
33	Puha László	1913	I	21	"	1000	"
34	Szobolovszky István	1913	I	21	"	400	Körmöcbánya
35	Abrahám János	1913	I	21	"	900	Szeged
36	Müller Lajos	1913	I	21	"	900	Kolozsvár
37	Tasch Péter	1913	I	21	"	400	Borosjenő
38	Karnay Árpád	1913	I	21	"	1000	Budapest
39	Derbész Bertalan	1913	I	21	"	1000	"

Sorszám	N é v	A jelenlegi fizetési osztályba valóságos minőségben kinevezetett			Évi fizetés és az 1904. évi I. t.-c. alapján járó személyi pótl. összege	Lakaspénz	Állomáshely
		év	hó	nap			
40	Schreiner Ferenc... ..	1913	I	21	2600	1000	Budapest
41	Zemkó Péter... ..	1913	I	21	"	1000	"
42	Fürj Pál... ..	1913	I	21	"	1000	"
43	Pirovits Jenő... ..	1913	I	21	"	900	Pozsony
44	Tóth Zoltán... ..	1913	VIII	22	"	1000	Budapest
<i>b) csoport.</i>							
1	Vértes-O. József dr....	1911	VIII	8	2600	1000	Budapest
2	Ifj. Bründl Ödön... ..	1913	I	9	"	1000	"
X. fizetési osztály.							
<i>a) csoport.</i>							
1	Szentgyörgyi Gusztáv	1909	VIII	31	2200	540	Vác
2	Láng István... ..	1909	VIII	31	"	810	Szeged
3	Emmer István... ..	1910	VIII	16	2000	720	Debrecen
4	Eötvös László... ..	1911	I	12	"	630	Kecskemét
5	Schulmann Adolf	1911	I	12	"	630	Ungvár
6	Winkler Sándor... ..	1911	I	12	"	810	Pozsony
7	Dávid Mihály... ..	1911	VIII	1	"	810	Kolozsvár
8	Hribik L. Aladár	1911	VIII	1	"	360	Körmöcbánya
9	Fodor István... ..	1911	VIII	1	"	630	Kecskemét
10	Vas János... ..	1912	II	16	"	720	Sopron
11	Fáklya Károly... ..	1912	II	16	"	630	Ungvár
12	Tiffert György... ..	1912	II	16	"	900	Budapest
13	Csák Sándor... ..	1912	I	16	"	720	Sopron
14	Krupa Pál... ..	1912	II	16	"	540	Vác
15	Balázs Géza... ..	1912	II	16	"	720	Arad
16	Varsányi Ferenc... ..	1912	II	16	"	630	Eger
17	Györgyffy Ákos... ..	1912	II	16	"	540	Vác
18	Frey József... ..	1912	II	16	"	900	Budapest
19	Michels Fülöp... ..	1912	II	16	"	900	"
20	Schnitzl Gusztáv... ..	1912	II	16	"	810	Szeged
21	Mayer András... ..	1912	II	16	"	540	Vác
22	Rieger György... ..	1912	II	16	"	450	Jolsva
23	Faragó Géza... ..	1912	II	16	"	900	Budapest
24	Nemesfalvi József... ..	1912	II	16	"	810	Pozsony
25	Schaeffer Mátyás... ..	1912	II	16	"	540	Vác
26	Tóth Árpád... ..	1912	II	16	"	630	Ungvár
27	Miskey Károly... ..	1912	II	16	"	720	Kaposvár
28	Juhász Zoltán... ..	1912	II	16	"	450	Jolsva
29	Pető Ferenc... ..	1912	II	16	"	900	Budapest
30	Horváthné Sz. Laura*	1913	I	21	"	900	"
31	Simon József... ..	1913	I	21	"	900	"
32	Sturm József... ..	1913	I	21	"	630	Eger
33	Fiedler Lajos... ..	1913	I	21	"	900	Budapest

Sorszám	N é v	A jelenlegi fizetési osztályba valóságos minőségben kinevezett			Évi fizetés és az 1904. évi I. t. c. alapján járó személyi pótl. összege	Lakaspénz	Állomáshely
		év	hó	nap	k o r o n a		
34	Lett József	1913	I	21	2000	630	Kecskemét
35	Szabó Károly	1913	I	21	"	900	Budapest
36	Vayan Ferenc	1913	I	21	"	810	Pozsony
37	Tamás István	1913	I	21	"	630	Ungvár
38	Varga Béla	1913	I	21	"	450	Jolsva
39	Deschenszky Nándor	1913	I	21	"	810	Pozsony
40	Sándor Szilveszter	1914	I	21	"	630	Ungvár
41	Joó Sándor	1913	I	21	"	810	Szombathely
42	Kozma Sándor	1913	I	21	"	630	Kecskemét
43	Sz. Szabó László	1913	I	21	"	720	Debrecen
44	Hochrein Lajos	1913	I	21	"	900	Budapest
45	Berinza István	1913	I	21	"	900	"
46	Góts Ottó	1913	I	21	"	630	Kecskemét
47	Takáts Gyula	1913	I	21	"	720	Sopron
48	Kun Ernő	1913	I	21	"	720	"
49	Gábor Lajos	1913	I	21	"	810	Szeged
50	Dankó István	1913	I	21	"	630	Eger
51	Varga Róbert	1913	I	21	"	720	Arad
52	Szabó Géza	1913	I	21	"	630	Eger
53	Kováts Zoltán	1913	I	21	"	360	Körmöcbánya
54	Jávor Gyula	1913	I	21	"	720	Debrecen
55	Vollmann János	1913	I	21	"	900	Budapest
56	Zsutty Béla	1913	I	21	"	810	Temesvár
57	Zengő Péter	1913	I	21	"	810	Pozsony
58	Szirt János	1913	I	21	"	810	Kolozsvár
59	Vas István	1913	I	21	"	540	Vác
60	Milassin Gyula	1913	I	21	"	810	Szeged
61	Katona Géza	1913	I	21	"	900	Budapest
62	Molnár Antal	1913	I	21	"	720	Debrecen
63	Ürmösi Jenő	1913	I	21	"	810	Kolozsvár
64	Jónás A. Jenő	1913	I	21	"	630	Kecskemét
65	Klampfer Ferenc	1913	I	21	"	810	Temesvár
66	Fehérvári Sándor	1913	I	21	"	810	Szeged
67	Maár János	1913	I	21	"	720	Sopron
68	Szász József	1913	I	21	"	360	Körmöcbánya
69	Mayer Dezső	1913	I	21	"	810	Szeged
70	Kunsch Ferenc	1913	I	21	"	360	Körmöcbánya
71	Szép József	1913	I	21	"	540	Vác
72	Fodor Jánosné	1913	V	24	"	900	Budapest
73	Bartókné W. Adél	1913	V	24	"	540	Vác
74	Pápay Mária	1913	V	24	"	900	Budapest
75	Kádas György	1913	VIII	22	"	810	Szeged
76	Ungermann József	1913	VIII	22	"	900	Budapest
77	Supka Károly	1913	VIII	22	"	630	Kecskemét
78	Schmitz Mátyás	1913	VIII	22	"	810	Temesvár
79	Nagy Lajos	1913	VIII	22	"	810	Kolozsvár
80	Fizáry Bódog	1913	VIII	22	"	810	Pozsony
81	Zsemberi József	1913	VIII	22	"	540	Vác
82	Zsembai Ferenc	1913	VIII	22	"	630	Ungvár
83	Pongrácz Mihály	1913	VIII	22	"	360	Körmöcbánya
84	Szépfalusi Ferenc	1913	VIII	22	"	810	Pozsony

Sorszám	N é v	A jelenlegi fizetési osztályba valóságos minőségben kinevezettet			Évi fizetés és az 1904. évi I. t.-c. alapján járó személyi pótl. összege	Lakáspénz	Állomáshely
		év	hó	nap	k o r o n a		
85	Solymos Sándor ...	1913	VIII	22	2000	450	Jolsva
86	Gyovai D. József ...	1913	VIII	22	"	810	Szeged
<i>b) csoport.</i>							
1	Báthory Károly ...	1909	X	23	2200	—	Budapest
2	Vitár Rezső ...	1909	XI	11	"	—	"
3	Mangult János ...	1913	X	22	2000	—	Vác
XI. fizetési osztály.							
<i>a) csoport.</i>							
1	Hinnerné Griffaton Lujza	1899	VI	10	1800	720	Temesvár
2	Begidsánné Zattler Ida	1902	VIII	9	1600	720	Kolozsvár
3	Derbészné Kreupl Sarolta	1906	VII	24	"	800	Budapest
4	Konrád György*) ...	1913	VIII	22	1400	800	"
5	Zsenáty Dezső*) ...	1913	VIII	22	"	560	Eger
6	Fialkovich Gyula ...	1913	VIII	22	"	560	Ungvár
7	Lengyel Gyula ...	1913	VIII	22	"	800	Budapest
8	Bartha Jenő ...	1913	VIII	22	"	720	Kolozsvár
9	Bessenyei Elemér ...	1913	VIII	22	"	320	Borosjenő
10	Hajdu Lajos ...	1913	VIII	22	"	640	Kaposvár
11	Bárczy Gusztáv ...	1913	VIII	22	"	800	Budapest
12	Füzessy Árpád ...	1913	VIII	22	"	800	"
13	Schnell József ...	1913	VIII	22	"	640	Debrecen
14	Gogola Aladár ...	1913	VIII	22	"	480	Vác
<i>a) csoport.</i>							
1	Blankenstein Gyula ...	1895	XII	12	2000	800	Bndapest
2	Jelinek János ...	1904	III	16	1800	800	"
3	Teiger József ...	1904	III	16	1800	720	Szeged
4	Anlauf Ferenc ...	1909	IX	12	1600	800	Budapest

*) Az 1893. évi IV. t.-c. 10. §-a alapján 200 K. személyi pótléka van.

KÉRDÉSEK ÉS FELELETEK.

Helyreigazításul közöljük, hogy a 3. sz. 50. l. 3. c. 2. szakaszának 1. sorában „rajzoktatásnál“ helyett: „rajzoltatásnál“ — 4. szakaszában a 9. sorban pedig „játékszerű“ helyett: „játékszerűleg“ olvasandó!

*

A 4. kérdésre válaszul „A beszélő siketnéma“ című cikket közöljük e számban.

5. *Mi az oka annak, hogy felsőbb osztályainkban aránylag rosszul számolnak növendékeink?*

Az anyag terjedelmes volta siettetti a tanárt, aki így kénytelen tovább haladni, mielőtt a kijelölt kört minden oldalú szemléltetéssel és az életből vett gyakorlati példákkal alaposan megérttetthette és feldolgozhatta volna.

6. *Nem volna-e célszerű a fogalmazást „nyelvalaktan és fogalmazás“ néven a tantárgyak közé sorozni és a tanításban az új címnek megfelelőleg eljárni? Avagy nem volnának-e beillesztendők az óraszám keretébe külön nyelvvalaktani órák?*

A fenti kettős kérdésre adandó válasz megírása előtt azt kell előbb megállapítani, hogy vajjon külön tantárgynak tekinthető-e a siketnémák iskoláiban a nyelvvalaktan?

Véleményem szerint a nyelvvalaktan csak az olyan tanintézetekben tekinthető külön tantárgynak, ahol a nyelvvalaktant magáért a nyelvvalaktanért tanítják, még pedig a nyelvtudomány szükség-szerű művelése és fejlesztése szempontjából.

Ha elfogadjuk a nyelvvalaktannak mint külön tantárgynak ilyen természetű értelmezését, abban az esetben azt is kimondhatjuk, hogy a mi intézeteinkben nem tekinthető külön tantárgynak a nyelvvalaktan. Nem pedig azért, mert a mi intézeteinkben nem nyelvtudósokat nevelünk, hanem beszédet tanítunk.

Ebből azután az következne, hogy a nyelvvalaktannak semmi köze sincs a beszédtanuláshoz. Így is van ez az érzékűek beszéd-tanulásánál. Kétségtelen bizonyítéka ennek az az elvitázhatatlan tény, hogy az érzékű gyermek nem a nyelvvalaktan ismerete révén tanul meg beszélni, hanem az élőnyelvnek minduntalan való gyakorlása és alkalmazása révén jut annak birtokába. A beszéd-tanulásnak ez a természetes útja teljesen fölöslegessé teszi a nyelvvalaktant, illetve annak ismeretét.

De vajjon elmondhatjuk-e mindezt a siketnémák beszéd-tanulásáról? Hitem szerint nem! Nem pedig azért, mert a siketnémák beszéd-tanításának jelenlegi *iskolaszerű* módja mellett megközelítőleg sincs elég ideje és alkalma a siketnémának arra, hogy a beszédet annyiszor s oly változatosan lássa és alkalmazza, mint érzékű gyermektársa. Ez az oka azután jórészt annak, hogy az érzékűek és a siketnémák beszéd-tanulásának menete, kivitele és végső eredménye között oly lényeges különbözőségek észlelhetők.

Ezt tudva és tekintve azt, hogy a jelenlegi iskolászerű beszéd-tanítási alapról belátható időn belül le nem térhetünk, arra kell tö-

rekednünk, hogy a fentemlített különbözőségeket okkal-móddal s alkalmas segítő eszközökkel kiegyenlítsük. Ilyen természetű *segéd-eszköz*-ként legalkalmasabbnak a nyelvvalaktan mutatkozik. Még pedig azért, mert a nyelvvalakokban rejlő törvényszerűségekre való többszöri rámutatás a beszéd helyes elsajátíthatásának érdekében felette hasznosan eszméletti és igazítja el a beszélni tanuló siket-némát.

Eljuttottam tehát fejtegetésem során odáig, hogy nemcsak azt állapítottam meg, hogy tantárgynak tekinthető-e intézeteinkben a nyelvvalaktan, avagy sem, hanem egyúttal azt is meghatároztam, hogy minek tartom én a nyelvvalaktant intézeteinkben.

Ezeknek előrebocsátása után tehát az a véleményem, hogy sem nem indokolt, sem nem kívánatos a fenti két kérdésben felvetett eszmének a gyakorlatban való megvalósítása.

Véleményem indokoltságáról már szólottam fentebbi fejtegetésem során, most pedig még arról szólok röviden, hogy az eszme kivitelét miért nem tartom kívánatosnak.

A „nyelvvalaktan“-nak a „fogalmazás“-sal való összekapcsolását azért nem tartom kívánatosnak, mert attól tartok, hogy ez esetleg azt eredményezné, hogy a fogalmazás-tanítás eredménye nem lenne egyéb, mint a nyelvvalaktan anyagának írásbeli gyűjteménye. Ez pedig, nézetem szerint, nagy hiba lenne.

A külön nyelvvalaktani órák felvételét pedig azért nem látom kívánatosnak, mert attól félek, hogy ha a nyelvvalaktan külön órákat kapna, akkor a nyelvvalaktannal magáért a nyelvvalaktanért foglalkoznánk. (S máskor rá sem gondolnának!) Ami pedig szintén nagy hiba számba menne.

Arról lehetne még szó, hogy ennek a *segéd-eszköz*-ként szereplő nyelvvalaktannak értéke és haszna hol, mikor és hogyan használható fel siketnémáink beszédtanításában? Erre a kérdésre adandó válasza azonban ez a tér szűk, mert érdemben csak hosszasan lehetne rá válaszolni. De nem is feltétlenül szükséges az erre való momentán felelet, mert sokszor nyújtott már tájékoztatót ebben a kérdésben a nyelvvalaktan fontosságát leghivatottabban hirdető Borbély Sándor. Törekedjünk írásainak s szóbeli tanácsainak az ő szándéka szerint való helyes megértésére. (*ik.*) (Vö. Gyped.-i Szemle 1903. 3. 47. *A szerk.*)

VEGYESEK.

A VKM. I/29.-én kelt 180.801. sz. rendeletével jóváhagyta a snk. bpesti áll. intézete tanári testületének azt a javaslatát, hogy az intézeti segélyalap vagyonából 10.000 K „Klis Lajos, a siketnémák budapesti állami intézetének igazgatója nevére és tiszteletére létesített ágy-alapítvány“-ra leköttesék.

Meghívó a „Siketnéma-intézeti Tanárok Orsz. Egyesülete“ választmányának 1914. ápr. 5.-én (Virágvasárnap) d. u. 3 órakor a siketnémák váci kir. orsz. intézetében tartandó gyűlésére. Tárgyak: 1. Jegyzőkönyv-

hitelesítők kijelölése. 2. A legutóbbi jegyzőkönyv bemutatása. 3. Bejelentések. 4. Jelentés az állandó-bizottságokról. 5. Dr. Herrmann A. tb. tag előadása a snk. párisi intézetéről. 6. A tanárképző reformja. 7. Tagfelvétel, tag-kilépés. 8. Pénztárosi jelentés. 9. Szerkesztői jelentés. 10. A közgyűlés előkészítése. 11. Indítványok. — Vác, 1914. márc. 15.-én. *Borbély Sándor*, elnök. *Kegler Ferenc*, titkár.

„A gyógypedagógiai képző“ e. alatt vitaestet rendezett márc. 24.-én a „Magyar Gyógypedagógia“ szerkesztő-bizottsága a snk. bpesti áll. intézetében. A kitűzött tételek voltak: 1. Szükséges-e a képző? s ha igen: 2. Egyesített, vagy külön képző állíttassék-e fel elméleti és célszerűségi szempontból? 3. Ha egyesített, általános vagy szakok szerinti képzést nyújtson-e? 4. A rangsorba való illeszkedés szempontjából melyik a célszerűbb? 5. Kik vétessenek fel a képzőbe, milyen minőségben? 6. Hány évre terjedjen az elméleti és gyakorlati képzés? 7. Mi módon történjék a gyakorlati képzés? 8. Milyen képzettség kívántassék meg az előadó tanároktól? 9. Mik legyenek a tantárgyak? 10. Hány heti óra legyen minden szakon? 11. Milyen kilátás biztosíttassék a hallgatónak? Az előadó — Ákos István — kifejtette az 1., 2. tétel alatt a szükségességet és azt a felfogását, hogy az eszményi állapot az lenne, ha minden szak külön képezné embereit; társadalmi szempontból azonban most még az egyesítést tartja jónak. — A tárgy időszerűségét mutatja, hogy a bpesti és váci kartársak közül sokan összejöttek a vitára, melynek célja kimondottan az eszme érlelése volt. Az időből kifogyván, a vita folytatását a 3. tételtől) máskorra halasztották.

A kísérletező fonétika nemzetközi egyesülete ápr. 22.-én tartja Hamburgban alakuló gyűlését az első nemzetközi fonétikai kongresszus alkalmával. E nemzetközi egyesület magyar osztályának megalakítása céljából a m. kir. keleti kereskedelmi akadémia (Bp. VIII., Eszterházy-u. 3.) fonétikai laboratóriumában márc. 25.-én d. e. 11-kor előzetes meghívás alapján értekezletre gyűltek össze: dr. Balassa József, Borbély Sándor, dr. Farkas Géza, dr. Herrmann Antal, Istenes Károly, Klis Lajos, dr. Kunos Ignác, dr. Réthy Aurél, dr. Rhorer László és dr. Simonyi Zsigmond. Dr. Balassa J. tájékoztató előadása után bizottsággá alakultak, melynek elnökeké dr. Farkas L., titkárává pedig dr. Balassa J. választott meg. — A tanácskozás során elhatározta a bizottság, hogy 1. a fonétika tudományával foglalkozó és kapcsolatban levő magyar szakemberek bevonásával mielőbb szakosztállyá egészíti ki magát és a kísérletező fonétika nemzetközi egyesületéhez való csatlakozását azonnal bejelenti; 2. a hamburgi kongresszuson való képviselgetés ügyében indokolt felterjesztést intéz a közoktatásügyi kormányhoz. — A tanácskozás után a bizottság tagjai dr. Kunos I. igazgató vezetésével megtekintették az akadémia gazdag múzeumát; dr. Balassa pedig bemutatta a laboratórium tanulságos felszerelését. (V. ö. M. S. O. 1913. 8—9. sz. 197. l., 10. sz. 215. l., 11. sz. 238. l., 1914. 3. sz. 52. l.)

Az „Állami Tisztviselők Orsz. Egyesülete“ márc. 7.-én tartotta rendes évi közgyűlését gr. Batthyány Tivadar elnöklésével. Legfontosabb, sőt bátran mondhatjuk, korszakos jelentőségű tárgya volt a *szolgálati pragmatika* ügyében a Vármegyei Tisztviselők Orsz. Egyesületével és a Magyar Városok Kongresszusának nagybizottságával egyet-

értően megszövegezett határozati javaslat, melyet a közgyűlés dr. Andor Endre előadása után egyakarattal elfogadott. (A másik két szervezet ugyanakkor szintén elfogadta azt a határozati javaslatot.) A közgyűlésről szóló részletes tudósítás megjelent az Állami Tisztviselők Lapja 1914. évi márc. 15.-i (5.) számában.

Osztrák kartársaink ápr. 14—15.-én — d. e. 9 órai kezdéssel — tartják V. nagygyűlésüket (Wien, VIII, Josefgasse 12, Lehrerhause). Az előkészítő tanácskozás 13.-án este 7-kor lesz (IV, Favoritenstr. 11, Hotel Viktoria, Doktorenzimmer). A gyűlés tárgyai: a tanárképzés, a testi nevelés, felügyelet az internátusban és a növendékek foglalkoztatása, a snk. beszédének szabályos hullámzása és símasága (ritmus és esiszoltság), a snk. beszéd- és nyelvtanításának kezdete, a snk. oktatása Galiciában, a snk. kerti iskolái. 14.-én d. u. 4-kor meglátogatják a vak-onk otthonát (XIII, Linzerstr. 478). **Osztrák kollegáink** — a S. T. O. E.-hez küldött levelükben — szíves barátsággal hívják meg gyűléseikre magyar kartársaikat.

A snk. bpesti áll. intézetének tanári testülete III. 23.-i módszertani gyűlésén elhatározta ifjúsági kör alakítását (VII—VIII.), a növendékek részére intézeti lap szerkesztését és cserkész-csapat szervezését. E dolgok irányítását Bárczi Gusztáv kartársunk vállalta magára. Tanulmányozza a testület a leánynövendékek háztartási foglalkoztatását és vetítőkészülék felállítását is.

A siketnéma-oktatás nemzetközi évkönyvének (Bulletin international . . .) következő kötete megrendelhető a mű kiadóhivatalában (Paris, 254, rue Saint-Jacques) 5 K 20 f-ért. A közvetítést elvállalja a M. S. O. szerkesztője is. Legcélszerűbb ez ügyben Schulmann Adolf tanárhoz, szerkesztőségi taghoz fordulni (Ungvár, Dombalja-u. 31.). A következő kötetet eddig a snk. szegedi intézete rendelte meg.

Ügyünkről, rólunk és mi. — *Klug Péter.* „A siketnéma mint a közműveltség munkása“. Előadás a Magyar Gyermektanulmányi Társaság 1914. márc. 14.-i értekezletén. Vázlata: Minden nemzetnek jelentékeny érdeke, hogy lehetőleg minden polgárát a műveltségnek bizonyos fokára emelje és ily módon a közműveltség tényezőjévé tegye. — A siketnémák száma oly nagy, hogy egyáltalán nem lehet közömbös, vajjon részesül-e a kultúrának vagy sem, annál kevésbbé, mivel számuk teljesen és aránylagosan is állandóan emelkedik. A nevelés-tanításban nem részesült siketnémák nélkülülzik mindazon testi és szellemi tulajdonságokat, melyek őket a kultúra színvonalára emelnék; viszont azonban a képzésben részesültek általában beleilleszkednek a haladó kor szellemébe, megértik annak vívmányait, tudnak és akarnak is élni ezekkel s a haza fentartó erőit szaporítják. Példák igazolják, hogy kedvező körülmények mellett a siketnémák magasabb intellektuális műveltség elsajátítására is képesek, azonban hajlandóságuk és életviszonyaik mégis csaknem kizárólag a gazdasági és esztétikai kultúra művelésére utalják őket. A nemzet egyetemének szempontjából elsőrendű feladat, hogy valamennyi siketnéma gyermeknek a kiképzés lehetősége megadassék. Ezidőszert hazánkban a tanköteleskorú siketnémáknak csak 29%-a részesül oktatásban s ennél fogva felette nagy még azoknak a száma, kik a kulturképesség megszerzésének lehetőségétől el vannak zárva. — Az

intézetekből kilépett siketnémáknak nagy százaléka általában jól boldogul, ellenben a korábban kilépettek és azok, kik gyengébb képességeik miatt az intézetekből eltávolítottak, kevésbé. Aránylag magasan kiválnak azok, kik később siketültek meg és már beszélni tudtak, mielőtt az intézetekbe beléptek. Kívánatos tehát, hogy valamennyi tanköteleskorú siketnémának kiképzése lehetővé tétessék és a gyengétehetségűek a normális elméjüektől elkülönítessenek, továbbá életbe kell léptetni oly rendszabályokat, melyek a növendékeknek a VIII. osztály befejezte előtti kilépését megakadályozzák, mindenekfelett pedig kimondandó a siketnémák tankötelezettsége. Ez intézkedéseket szükségképpen kiegészítik aztán azok, melyek az intézetekből kilépett siketnémáknak a hajlandóságuknak megfelelő gazdasági, ipari vagy művészi pályára lépését lehetővé, könnyebbé teszik. Megvalósítandó célul kitűzendő még a később siketültek elkülönített oktatása is, ellenben középiskola létesítése nem indokolt. De bárha a siketnémát hajlandósága főként a gazdasági és esztétikai kultúra művelésére tereli, benne is megnyilatkozik a magyar lélek ereje és a közműveltségnek így is becses erőt szolgáltat.

Itt említjük meg, hogy a m. kir. központi statisztikai hivatal — egyesületünk kérésére — rendelkezésünkre adta a legutóbbi népszámlálásnak a siketnémákra vonatkozó számszerű adatait (sn. férfiak száma: 15.106, nőké: 13.004, összesen: 28.110), melyeket feldolgozva jövő számunkban közreadunk. Klug P. kartársunk — térképen szemléltetve — ezuttal is feltünteti a snk. megyék szerinti elterjedését. Egy drb. térkép ára 10 K. (Megrendelhető lapunk kiadóhivatalában is.)

Az *Országos Ismeretterjesztő Társulat* ruttkai fiókjának a meghívására febr. hó 22.-én Ruttkán, Váradai Zsigmond igazgató előadást tartott a siketnémákról. Ugyanott a növendékek rajzaiból és slöjddkésítőményeiből kiállítást rendeztek, melyet több száz főnyi közönség nézett meg. A siketnémák tanítását Adamesik István tanár mutatta be hét növendékkel. (Az előadást mintegy 7—800 ember hallgatta. Nyomban Rózsahegyre is meghívást kaptak ily előadás tartására körmöcbányai kartársaink.)

A „*Munkács*“ c. lap (febr. 22.) Borbély S.-nak „A némák megszólaltatása“ c. kétkötetes művéről ír.

Schulmann Adolf. A Magyar Siketnéma-Oktatást ismerteti a „Revue générale de l'enseignement des sourds-muets“ (Páris) c. szaklapban (1913. dec. és 1914. jan.)

U. a. a „Mitteilungen des Vereins österreichischer Taubstummenlehrer“ (Wien) c. szakközlönyben (jan.).

Kegler Ferenc és Schulmann Adolf. Az év eseményei. Bibliografia. „Bulletin international de l'enseignement des sourds-muets“ IV. kötet. 1913. (Páris.)

(A Bulletin . . .-ről megemlékezett a „Budapesti Hírlap“ (II. 27.), „Az Ujság“ (III. 4.), az „Ung“ (II. 22.).)

Süketek ezrede. Budapesti Hírlap“ 1914. III. 3., 7. l.

Szabolovszky István. A boldog kor. „Germekvédelem“ (1914. I. sz.)

Csipkés Ilona. Dalcroze módszere az ütemérzék fejlesztésére. (A ritmikus gimnasztika.) „Család és Iskola“ (1914. 6. sz., 62. l.)

Zsembay Ferenc. Slöjddoktatás. „Ungvári Közölny“ 1914. márc., 5. szám.

Schulmann Adolf. „A némák megszólaltatása“. „Beregmegyei Tanügy“, márc. (Borbély Sándor ily című kétkötetes munkájának az ismeretése.)

A snk. ungvári intézete márc. 15.-én előkelő közönség jelenlétében nemzeti ünnepélyt tartott. Tóth Árpád tanár beszédet mondott. Zsembay F. tárogatón játszott, Gyömörey Alfonz pedig a növendékeknek megmagyarázta a nap jelentőségét.

Beküldött könyvek, lapok. *Az első magyar országos gyermektanulmányi kongresszus naplója és a vele kapcsolatos kiállítás leírása.* Szerkesztettek: Répay Dániel, a kongresszus főttkára és Ballai Károly, a kiállítás titkára. 32 fénynyomatú ábrával. Budapest, Fritz Ármin könyvnyomdája 1913. Ára 5 K.

Ranschburg Pál dr. Pszichológiai tanulmányok (1901—1913.). Kiadja a Magyar Gyermektanulmányi Társaság. Budapest, 1913. Ára 5 K. (Gyermektanulmányi Könyvtár 2. sz.)

Mindkét könyv megrendelhető a M. Gy. T. könyvkiadóhivatalában (Bpest, VIII., Mária Terézia-tér 8.).

Díszítő Művészet. I. évf. 1914. 2. füzet. A művészi ízlésnek szélesebb körben való terjesztésére szerkeszti ezt a folyóiratot az Iparművészeti Iskola (IX., Kinizsi-u. 31.). A cikkeken kívül 97 kép, 8 színes műmelléklet és 20-nál több részletrajz van a 2. sz.-ban. Egy füzet ára 2 K. Egy évre (10 füzet) 15 K. Kiadóhivatal: V., Rudolf-tér 6.

A szaktanás márc. 28.-i gyűlésének tárgyai: 1. A sn. gyermekeknek különböző szempontok szerinti szétválasztására vonatkozó beadvány. 2. A kiegészítő iskolai növendékek végbizonyítványára vonatkozó beadvány. 3. Az ifjú vakok intézetei tantervének módosítására vonatkozó javaslat. 4. Az érzéki fogyatékosok fiumei tanfolyama tárgyában felterjesztés. 5. A snk. debreceni otthonának alapszabályai. 6. A debreczeni kiegészítő iskola növendékeinek vallásoktatása. 7. A vakok eperjesi intézeténél énektanár alkalmazása iránti felterjesztés. 8. Portómentes levelezés tárgyában felterjesztés. 9. A borosjenői intézet óradíjai. 10. Két kézimunka-tanítónő kinevezése tárgyában felterjesztés. 11. Szünetidei tanfolyam rendezése iránt javaslat.

A mozi a snk. beszédtanítása szolgálatában. A párisi sn. int. egy tanára, a szavak kiejtésénél létrejövő különböző szájállásokat ábrázoló filmeket a sn. oktatás szolgálatába állította. Az elért eredmény teljesen megfelelő volt. Az intézet nagyobb növendékei a képeken megjelenő személyek szájállásáról a beszédet minden nehézség nélkül leolvasták. A kinematográf így nemcsak a szórakozás és okulás eszközévé lett a snk. részére, hanem a tanítás értékes segédeszközévé is, mely bár a tanárt nem teszi fölöslegessé, mégis alkalmas arra, hogy a tanítást az élethű szemlélettel figyelemreméltó módon kiegészítse és tökéletesítse. (Pester Lloyd, 1914. febr. 15.)

Kérjük lapunk olvasóit, tegyék lehetővé jelentkezésükkel de l'Épée műveinek kiadását.

Szerkesztői üzenetek. — *y* — *c.* Ha lesz hely, szívesen közlöm. — *Igazmondó.* Talán még sem olyan sötét a helyzet?! A régebbi méltatlankodás indokolatlan. — — *r* — *a.* Sorra kerül. — *G. Gy.* Szedve áll. — *K. 53.* Köszönöm.